

NOVEMBER of SLACHTMAAND (in Limburg).

November was vroeger de 9de maand van het jaar en bij de Romeinen telde zij 29 dagen tegenover nu, waar men er eenendertig telt. (kan men volkskundig nog altijd tellen op de kneukels). Op 't einde van deze maand werd een varken geslacht, vandaar dat ook 'slachtmaand', 'smeermaand' of 'loefmaand' als oude namen werden gegeven.

- *November met zijn regenplagen,
Brenge ook jicht en andere plagen. (P.v.Z.)*
- *Wie houdt van wind,
november mint !*
- *De elfde maand van 't jaar,
bij 't vuur brengt al te gaar.*
- *Ik wierd november, dat is 't negenste genaamd,
en of ik d' elfste ben, nog heet ik onbeschaamd,
de negenste,
Ik eet de groente van de bomen,
ik maak de nachten lang,
en doe den slaper dromen.*
- *November heeft maar dertig dagen,
maar dubbel wind- en regenvlagen!*
- *Het nazomerke van Allerheiligen,
kan voor de winter niet beveiligen!*
- *November heeft lang op de loer gelegen,
en komt te voorschijn met veel regen.*
- *November heeft maar dertig dagen,
maar dubbel wind- en regenvlagen.*
- *Sinte Maarten zit met dank,
reeds op de warme kachelbank.*
- *Veel noten, geven een harde winter.
of: veel noten, veel kinderen.*
- *Als de zwaluwen vertrekken, voor de noten rijp zijn, komt er een harde winter aan.*
- *Wie de pit wil smaken, moet de noot ook eerst kraken.*
- *November zegt ergens van zichzelf:
Ik eet de groenten van de bomen,
ik maak de nachten lang,
en doe de slaper dromen!*
- *November heeft op de loer gelegen,
en komt te voorschijn met veel regen!*
- *November heeft maar dertig dagen,
maar dubbel wind- en regenvlagen.*
- *November met zijn regenvlagen,
brengt valling, jicht en andere plagen.
Wie houdt van novemberwind,*

*bewijst dat hij bemint.
De elfde maand van 't jaar,
bij vuur brengt altegaar.*

- *Als het sneeuwt voor Allerheiligen,
moogt ge u voor de kou beveiligen.*
- *Als in november 's morgens alles broeit,
wis dat de storm 's avonds loeit!*
- De tijd van Allerheiligen is ook gekend door een paar mooie dagen in de natuur zodat men van "Allerheiligenzomer of Oudewijverzomer" kan spreken. (in 1993 op 4 nov. 17°C warmte).
- Gregorius IV, stelde in 834 het Allerheiligenfeest in, gewijd aan alle heiligen en gekende of ongekende martelaren. Voor hem had Paus Bonifatius in 610 op 13 mei de skeletten van tientallen christenen naar het Pantheon laten overbrengen vanuit de catacomben. Dit als voorbeeld, uit respect en om te vereren.
- *Allerheiligen koud,
zorg dan gans de maand voor hout*

**Op de vooravond, 31 oktober, tracht men nu commercieel "Halloween" in te voeren. Ik schreef hierover een artikel voor de Berichten Volkskunde F.V.V. en meen dat dit als heidens feest niet meer kan geduld worden in een tijd dat de religiositeit slabakt en de mensen naar diepere waarden snakken!
Dus weg ermee!**

1 november.

- *Met Allerheiligen, kruipt de winter in de willigen.*
- *Als het op Allerheiligen sneeuwt,
leg dan uw pelsjas maar gereed.*
- *Op Allerzielen een klaar maantje,
tapt veel wijntjes uit het kraantje!*
- *Geeft Allerheiligen zonnenschijn,
dan zal het spoedig winter zijn.*
- *Allerheiligen koud,
zorg dan de ganse maand voor hout.*
- *Allerzielen, zilverwit:
't groen vroeg in de bomen zit.*
- *Als Allerheiligen zacht begint,
volgen veel regen en veel wind!*
- *Allerheiligen vochtig weer,
Volgen sneeuwbuien keer op keer! (P.v.Z)*
- **Zutendaal-Wiemesmeer:** Bijzondere St.-Hubertus viering waarbij na een Eucharistieviering opgeluisterd door de jachthoornblazers van Wiemesmeer, de jachthonden worden gezegend vooraleer de drijfjacht begint. Er worden ook St.-Hubertusbroodjes uitgedeeld tegen dolheid.
- **Neerpelt-St.-Huibrechts-Lille:** St.-Hubertusviering met openluchtmis in het bijzijn van ruiters en ponyrijders met honden. De St.-Hubertus-wandelaars met jagers en boswachters, zegening van de dieren en uitdelen van gewijde broodjes. (ook in 1997).
- **Sint-Huibrechts-Lille:** St.-Hubertusviering met eucharistieviering zijnde de jagersmis met toewijding aan de patroonheilige, wijding en uitdeling van het Hubertusbrood, oplegging van de stola.
- Op deze dag begint soms ook de oudewijverzomer.
- Veel kans voor een paar heldere vorstdagen (bloemen verwelken op de kerkhoven, dus de naam van "Allerheiligen-nazomertje").
- **Tessengerlo:** St-Maartensviering door de jeugd met verklede optocht met fakkels en uitgeholde bieten. Daarna grabbelgooi vanuit de St-Maartenstoren en ontsteken van het vuur. De landelijke ruitersvereniging had voor de 15de keer(1990) de Sint-Hubertusviering opgesteld waarbij de ruiters

en hun paarden werden gezegend.

- **Kortesseem, Wintershoven:** Jubeljaar, waarbij herdacht wordt dat de relieken van de heiligen van Wintershoven vanuit Gent terug naar Wintershoven werden gebracht. Immers, de heilige Amandus in het jaar 646 stelde Landoaldus aan met zijn gezellen voor de kerstening van Haspengouw. Volgens de "Vita Landoaldi" (Xde eeuw) werden de relieken van Lambertus, Amantius, Julianus, Adrianus, Vinciana, Adeltrudis en later Landrada, de stichteres van het klooster van Munsterbilzen, door Bovo van Wintershoven overgebracht naar Gent in 980. Bisschop Doutreloux, bisschop van Luik, slaagde erin deze relieken in 1897 terug te brengen naar Wintershoven. Dit heuglijk feit wordt dit jaar op 1/11/1996 herdacht door allerhande feestelijkheden.
- **Diest:** Stoet van bedevaarders naar de Allerheiligenberg, waar ex-voto's worden verkocht, die geofferd worden voor de verlossing van ziektes in het huisgezin. Het is de begindag van een noveen en daarna wordt de kapel voor een jaar gesloten. (1997). Tevens vergezeld van een jaarmarkt, ook nog in 1996, 1999....
- **Wiemesmeer:** Viering van Sint Hubertus met plechtige hoogmis, waarna de meute en de paarden worden gezegend, erwtensoepe wordt uitgeschonken, terwijl het geschal van jachthorens het geheel opluistert. (sedert 1952 tot 1996, 1997).
- *Bomen ontkleed,
Mensen gekleed!*
- *Met Allerheiligen kruipt de winter in de willigen!*
- **Genk:** Traditionele viering van de schutspatroon St. Martinus, door een tocht door de gemeente gevormd door schoolgemeenschappen, muziekmaatschappijen en jeugdverenigingen. Een enorme vuurhaard wordt aangestoken, gebruik daterend uit 1884. Er worden "Sint-Martenskraokers" gebakken.
- **Kortesseem-Wintershoven:** Verering van de heiligen in een koperen schrijn boven het kerkportaal (verheffing), Landoaldus, Lambertus, Landrada, Amantia en Vinciano en andere relieken die in 980 naar Gent verhuisden maar in 1897 terug gebracht werden naar Wintershoven.
- **Hasselt:** Viering van St. Elooï door de spoorwegmannen.
- **Herk-de-stad:** St. Elooïviering in het Technisch St. Amandina Instituut.
- **Hoesselt:** St. Hubertusfeest, rond een wonderbeeld uit de 13de eeuw, met bedevaart naar Hern, dit tegen hondsdoelheid, waanzin en zenuwziekten. Noveen van 3 november met zegening van paarden en honden en uitdeling van gewijde broodjes.
- **Wijchmaal-Peer:** St.-Hubertusviering aan de kapel van St.-Hubertus, een oud gebruik van de Teutenfamilies voor dat zijn op reis trokken, met stoet en optocht naar de Dijkenkapel met trommelkorps, de schuttersverenigingen, ruiters, hondenclub en jagers.(vanaf 1984). (1994) Broodwijding, dierenzegening, verkoop van wild, uitdeling van erwtensoepe, kleiduifschieting en dit ten voordele van het Kerstfeest voor de behoeftigen.
- **St.-Huibrechts-Hern:** St- Hubertus wordt bijzonder aanroepen te Hern tegen razernij, razende honden, tegen dolheid, gejaagdheid en andere kwalen. Overlezingen en verering van de relikwieën volgens verlangen van de pelgrims. (1901. Het Luikerland.)
- **Hoesselt-St.-Huibrechts-Hern:** Van de 3de tot de 8ste november, bedevaarten naar het beeld van Hubertus en elke dag verering van de relikwie van de heilige en inschrijving in het eeuwenoud Broederschap. Aanroepingen tegen hondsdoelheid, wijding van broodjes.
- **Sint Huibrechts-Lille:** Jagers, boswachters, vissers, duivenmelkers, worden uitgenodigd deel te nemen aan de viering volgens een oud gebruik ingesteld door Paus Alexander VI op 30 juni 1661. Openluchtmis met zegening van de paarden en de koetsiers. Er wordt een deel van de stola van de H: Hubertus bewaard als relikwie. Broodwijding, zegenen van paarden en huisdieren, jagers en vissers en duivenmelkers zijn een jaarlijks terugkerende traditie. Jaarlijks wordt ook aan de ingang van het parochietehuis een damhert gekeurd en gewogen en kan men een prijs winnen door het juiste gewicht te schatten. In 1992 telde men meer dan 250 ruiters.
- **Diest:** Algemeen gekende bedevaart met Allerheiligen en begankenis van Allerheiligen naar de kapel van den Allerheiligenberg waarbij gezondheid voor mens en dier werd afgesmeekt en offergiften zoals ex-voto's werden geschonken. Deze bedevaart bestaat sinds mensengeheugnis en lokt ook veel toeristen aan wegens de jaarmarkt. Er worden zowat dertig heiligen aanroepen uitgesteld in deze kapel. Er zijn nog wassen ex-voto's verkocht.(1996).(1997).(1998).

2 november.

- Allerzielen

- Het gebruik de graven te sieren is deels nog een herdenken van de geliefde doden, maar soms ook een pronken met het best verzorgde graf.
- *Op Allerzielen een klaar maantje,
tapt veel wijn al uit het kraantje!*
- *Als Allerzielen zacht begint, volgen regen en wind gezwind.*
- **PORTIUNCULA-aflaat**, of portionkelen, is op Allerzielendag een volle aflaat verdienen door in een kerk binnen te lopen en er vijfmaal het Onzevader, Weesgegroet en Glorie-zij-de-Vader te bidden voor een zieltje in het vagevuur. Liefst voor een persoon voor wie niemand meer bidt. Komt voort van een kleine kapel "een portioncula" genoemd, rond 1205 gebouwd in Assisi, waarna er een basiliek werd rond gebouwd van 1569 tot 1678. Door de H.-Franciscus zou een Portioncula-aflaat kunnen verdiend worden telkens men deze kerk bezoekt. Later uitgebreid tot alle kerken. (en nu zelfs kerkhoven, onder voorwaarden) (1952). (zie hierover een artikel in de Berichten L.V.G.)

3 november.

- H- Hubertus, van **Tongeren**, (1727) patroon van jagers en hondenvrienden. Op verschillende plaatsen zegeningen, vooral in **Wiemesmeer, Zutendaal**.
- Razende hond sta stil:
Het is St.-Hubertus' wil! (1953-1999)
- Tegen de hondsdelheid werden dan broodjes gebakken en gewijd.
- In Brabant zegt men volgend gebed:
Ons lief Vrouwke trapt op het zand,
zonder stok noch staf in haar hand,
met deze psalmen in haren mond,
keert daarmee den razende hond,
ik ben vanmorgen vroeg opgestaan,
ik heb Sint -Hubertusklokje horen slaan,
- **Stokkem**: St. Maartensviering georganiseerd door het jeugdatelier "De Spieken" met kinderstoet door het centrum met lampion. Dans en spel rond een groot vuur. Daarna soepuitdeling. Enige mooie dagen krijgen de naam St. Martens nazomertje.
- Sint Hubertus, patroon van de jagers, waarop op verscheidene plaatsen dieren worden gezegend en gewijd brood wordt verdeeld.
- **Neerpelt**: Sint-Hubertusviering te **Sint-Huibrechts-Lille** op het dorpsplein met een openluchtmiss, voor ruiters en koetsiers, ook jagersmiss voor alle natuurvrienden en dierenvrienden.
- **Koersel**: St.-Barbaraviering met hulde aan het St.-Barbara standbeeld en ontvangst van de mijnwerkers op het gemeentehuis.
- St.-Maarten wordt ook aanroepen tegen hondsdelheid en slangenbeten.
- **Wijchmaal**: De heemkundekring heeft een brochure samengesteld met een vaantje over het bestaan van de St. Hubertuskapel die honderd jaar bestaat en dit jaar (1993) passend zal worden gevierd met een uitgebreid programma met een veemarkt, gewijd brood, jagers met wild dat verkocht wordt en dit rond een feesttent op de Dijkstraat te Wijchmaal.
- **Tongeren**: Kapel van Offelken. Rond Sint-Hubertus wordt aan deze kapel verzameling geblazen voor honden- en paardenbezitters. Iniatiefnemers zijn de "Ridders van de Morepoit tot Bukenberg"; een carnavalvereniging (1995). Stoet naar de kapel waar een duizendtal personen bijeenkomen.
- **Maaseik**: De St.-Barbaragilde vierde naar oude traditie haar feest in de kerk van Wurfeld met een intentie voor alle levende en overleden leden.
- **Opoeteren**: Barbaraviering waar de mijnwerkers hun patrones aanroepen.
- **Beringen**: Barbaraviering door de mijnwerkers met een mis voor levenden en overledenen.
- **Beverlo**: Barbaraviering met feestmaal en vertoning van historische filmen over de mijn.
- **Zutendaal**: Barbaraviering door de mijnwerkers en feestmaal.
- Feestdag van de heilige Carolus, patroon van de scholieren.
- *Komt november met veel regenvlagen,
die zullen ons ook in de winter plagen.*
- *Is het echter streng en koud,
zich niet lang staande houdt!*
- **Neerharen**: Jaarlijkse bedevaart naar Scherpenheuvel.
- **Tessenderlo**: De St.-Jozefsridders vieren rond deze dag in Schoot het Sint Hubertusfeest aan de grot in Schoterheide.
- **Beringen**: Het stadsbestuur van Beringen zal alle actieve en gepensioneerde mijnwerkers in 1991

speciaal samenbrengen om hun Barbarafeest te vieren. Deze vieringen gaan ook door **Beverlo, Koersel en Paal**.

- **Riemst:** Dag van paard en hond, (!) zegening van paarden en honden op het kerkplein met aansluitend wandeltocht. Georganiseerd door de ruitersclub De Geneffe met een koetsentocht en rally.
- **Kortenbos - Sint-Truiden:** Kaarskensprocessie (1934).
- **Lummen:** Kapel van de Beukenboom. Na 25 jaren plannen voor restauratie.
- **Riemst-Kanne:** De dag van paard en hond-zegeningen wordt op het kerkplein van Kanne gehouden met aansluitend een wandeltocht met ruiters en koetsentocht. (1994).

4 november.

- *November streng en koud, niet lang zich staande houdt.*
- **Mal-Tongeren:** In de parochiezaal van Mal pronken een vijftigtal uitgeholde bieten in alle vormen, die door de jeugd werden gesneden en versierd, waarvan de beste exemplaren beloond werden. Daarna werden alle deelnemers getrakteerd op poppenkast en op pannenkoeken. Deze manifestatie vond heden 1999 voor de 11de keer plaats onder de naam van "**Krotfestival**".

5 november.

- **Peer-Wijchmaal:** St.-Hubertusviering met eucharistieviering en uitdelen van gewijd brood aan de jeugd rond de St Hubertuskapel. Zegening van paarden en huisdieren en verzameling van de jagers met het wild dat ze die dag hebben geschoten. Tevens opvoeren van een wagenspel, dit sedert 1893.(Zoute, zoete pekelharing door de Ghezellen uit Genk).
- **Kinrooi:** Woensdag 10 nov. wordt 's avonds op de Hagendoren het jaarlijks St.-Maartensvuur gestookt. Het hout kan aan de kapel aan de Basdonkstraat worden bijeengebracht.
- **Lanklaar:** Sint-Maartensstoet- en -spel, met berechting van Malbroeck. Meiboomplanting, met vertrek aan het bruggewachtershuisje, versierd met lampions, verlichte bieten, rapen, of dozen met een kaars. St.-Maarten rijdt per koets en daarna worden de St.-Maartensvuren ontstoken.
- **Leopoldsborg:** St.-Maartensviering in het "Strooien Dorp" met het ontsteken van fakkels en optocht naar de brandstapel. De kinderen maken zelf hun fakkels of lampionnen, uitgeholde bieten die zij dan in de brandstapel verbranden. Het Strooien dorp is een wijk van Leopoldsborg, zeer actief in het herinvoeren van oude gebruiken.
- **Tongeren:** Bedevaart door C.M.B.V. naar de kapel van het Offelken met wijding van brood.
- H. Odrada van Balen, bloem van de Kempen. (11150)

6 november.

- **Helchteren:** St.-Maartensviering met vuurwerk en ontsteking van het St. Maartensvuur en gratis erwtensoepbedeling met bietenwedstrijd, papieren lantaarns enz.
- **Stokkem:** St. Martensviering met fakkeltocht door zingende kinderen door de donkere straten.
- Aansteken van de St.-Maartensvuren al zingend:
*Sint Maarten, vuur en vlam, eieren in de pan,
haringen in de ton, St. Maartensvuur is om!*
- H. Winnok, patroon van de molenaars.
- H. Leonardus, patroon van allen die gevangen zitten en ook aanroepen tegen reumalijders. Tevens patroon van alle fruithandelaars en gevangenen.
- **Hoesselt:** Afstammelingen van de familie Lambrechts, trekken samen op bedevaart naar de grot van Hoesselt en daarna naar de kerk van Hern. Een traditie in leven geroepen door vader en moeder Lambrechts voor het behoud van hun oudste zoon in 1941. Achteraf is er een familiereünie.
- De molenaars aanroepen de H. Winok.
- **Eisden:** De parochie viert met een dienst en feestviering. "Een heilige en Zijn parochie" is een tentoonstelling speciaal opgezet voor de 1250ste viering in 1989.
- Willibrordus' testament vermeldt o.a. dat hij van Thietbaldus een kerk kreeg, gebouwd in het dorp **Mulheim**.
Willibrordus leefde tussen 658 en 739 en het dorp Mulheim schijnt een oude Romeinse nederzetting te zijn uit de derde en vierde eeuw na Christus (Publ. Arch. 1881).
- Feestdag van de H. Willibrordus, bewerking van de kerstening van een groot gedeelte van

Vlaanderen. Geboren in 658 in Engeland, landde hij in Friesland rond 590 met een pauselijke opdracht dit lage land te kerstenen. Hiervoor zocht hij steun bij Pepijn II van Landen, hofmeier van Clovis, die hem aanstelde als bisschop van Utrecht. Sint-Willibrordus is de patroon van Nederland, van herbergiers en bierhandelaars! In 695 werd hij door Paus Sergius benoemd tot aartsbisschop van Utrecht. Aan de Maaskant zijn vele dorpen bekend om hun Willibrordusput waar de voorchristelijken met dat water werden gedoopt.

- Willibrordus, heilige patroon der Nederlanden:
Willibrordus vriend des Heren,
vader van ons Nederland,
wil van uwe trouwen weren,
koortsen, pest en hete brand.
- **Geisteren:** Kapel voor St.-Willibrordus te Geisteren, gekend sedert 1713 uit een kerkelijk vonnis wegens overspel.
- **Tessengerlo:** Sint-Hubertusfeest, georganiseerd door de Sint-Jozefridders op het oefenplein van de gilde naar jaarlijkse traditie. Begint met een eucharistieviering met wijding van brood, van paarden en van andere dieren. De ruiters kunnen hierna hun cross uitvoeren waarbij hete erwtensoepp wordt uitgedeeld.
- Willibrordus wordt aanroepen door de fabrieksarbeiders.
- **Wijchmaal:** St.-Hubertusviering aan de kapel opgericht in 1893 en na diefstal vervangen in 1981. Volksfeesten na de diensten, met ganzentrekken, ringsteken, en schieting op kleiduiven. Wijding van het brood en verering van de relikwie met zegening der dieren.
- **Rutten:** Bedevaart naar Scherpenheuvel met vertrek op de Ruttenmarkt samen met de bedevaarders van **Lauw**.
- **Lummen-Meldert:** Dit dorp wordt vernoemd als toebehorend hebbende aan de H. Willibrordus, waar nog altijd een oude kapel voor de devotie aan deze heilige bestaat. Ook zou er nog een bron in het Kliskesbos bestaan waar Willibrordus zou gedoopt hebben. (zagsman Paemen).1985.
- **Herk-de-Stad:** Een lange traditie voor het Sint Maartensfeest, waarbij een stoet door de straten trekt. De Herkse jeugd trekt met kaarsvlammetjes door de straten of met een verlichtte biet en bedelde voor een pannenkoek.
- *Sinte Matte, krikske vuur,
leg 'n pannenkoek in oze telluur. (1997).*
- Eigen geboorteverjaardag (1920)
Bejaardheid brengt bedaardheid, zei Guido Gezelle.
(ten zal!).
- **Meeuwen-Neerglabbeek en Gruitode** vieren op zondag 7 november 1999 hun tweede parochiefeest met de parochiegemeenschap, de jagers, dorpsvrienden (blaaskapel) en de scholen. Na de eucharistieviering is er de zegening van jacht- en andere honden, met broodwijding en later andere activiteiten. Een film van vóór 70 jaren wordt gedraaid.

8 november.

- **Zonhoven:** Symbolische herdenking met St.-Martensstoet en ontsteking van het Hololool-vuur (Halloween?) als vreugdevuur. Dan wordt er een houten toren gebouwd van 24m omtrek en 10m hoogte, waarrond een dansvloer is opgesteld. Men zingt erbij:
Hololool, geef me ne kool,
om St. Maarten zen tienem te wermen.
De kinderen maken zich zwart met houtskool. (1995).
- **Lanaken-Rekem:** Bedevaart naar Scherpenheuvel per bus.
- Feestdag van de Vier Gekroonden.: Severianus, Severus, Karpoforus, en Viktorinus, patroons van de bouwvakkers en van de toenmalige metselaarsgilden. (Zie Gent)

9 november.

- Feest van de H. Ghislenus, Griek die in Athene studeerde en later het klooster van St.-Ghislain stichtte, waar zijn graf ligt, dat een bedevaartsoord is. Hij was de raadsman van de H. Aldegundis en wordt aanroepen tegen oogziekten en blindheid, zenuwachtige kinderen, tegen tandpijn, en voor een gelukkige verlossing. Er bestaat een confrerie daterend uit 1122.
- **Wijchmaal:** Door het Sint-Hubertuscomité wordt de parochie uitgenodigd in de tent in de nabijheid van de Sint-Hubertuskapel.

Te 10 u heeft een traditionele zegening van paarden plaats en de zegening van huisdieren zoals honden, katten enz. Allerhande feest- en sportmogelijkheden waarbij ook de jagers hun buit te koop aanbieden. Oude volksspelen zoals: schatten van het gewicht van een kalkoen, huifkarrentocht en wagenspelen. Ook nog in 1997. (500 poten?)

- **Neerharen:** Ter gelegenheid van St.-Martinusfeesten trekt er een fakkeltocht door de jeugd en de scouts samengesteld, door de straten.
- **Riemst:** Paarden- en hondenzegeningen met deelgemeente Kanne. 1997.
- Hololool vieringen.
Zonhoven viert elke vooravond van 11 november met traditionele vreugdevuren, wat behelst dat er geruime tijd takkenbossen worden verzameld en in brand gestoken, wat een gebruik was in Schotland en samenvalt met een meer christelijk vuur van Sint-Martinus. Beiden zijn vreugdevuren in afwachting van het nieuwe vuur, voorjaar, lente na de donkere en koude maanden van blijde verwachting. (1994). (1997).
- **Tongeren:** Op 9 oktober 1468 hebben de Bourgondiërs de stad bezet en alle vrijheden afgenomen. Toen Karel de Stoute bij Nancy sneuvelde, zorgde Maria van Bourgondië dat de stad haar vrijheidsperron en vrijheidsrechten terugkreeg. (1997).
- **Lummen:** Fakkeltocht, waarvan de fakkels ter plaatse kunnen worden gekocht en later op een brandstapel kunnen worden ontstoken.
- **Genoelselder (Riemst):** Inzameling van hout voor een houtmijt, die op 11 nov. 's avonds wordt ontstoken.
- **Zolder:** Kinderlichtstoet naar het Domein van Bovy waar het Sint-Maartensvuur wordt ontstoken en Sint-Maarten snoep zal uitdelen en een prijs geven voor de mooiste uitgeholde biet of zelfgemaakt lantaarntje.
- Sint-Maarentocht in **Bilzen, Zoutleeuw, Tessenderlo, Lummen, Houthalen-Helchteren, Stokkem-Dilsen, Zonhoven, Lanklaar, Bocholt, Zolder-Heusden, Lommel, Overpelt, Kessenich en Sint-Truiden.**

10 november.

- **Geistingen:** Fakkeltocht met ontsteking van het St.-Maartensvuur bij valavond.
- **Genk:** Stoet en fakkeltocht met vuurwerk en ontsteken van metershoge brandstapel die de jeugd heeft bijeengehaald. Paardendraven met vuurheilige, uitdeling van erwtensoep en knapperige broodjes, de St.-Martenskroakers. Valt samen met de kleine Winterkermis. Ook in Waterschei trekt een St. Maartensstoet uit:
Men zingt er:
Ich ben den elfde vier den twelfde kier
op 't genën
op 't St.Mattensvier!
Ook is nog een ander lied gekend en gezongen:
Sent-Marten ha zoe 'n groete ka,
Hij zo zich waol wermen
as hem wat vier ha!
In Genk lijkt dit gebruik reeds gekend in 1884.
- **Voeren-Komberg:** Sint-Maartensvuur ingericht door de Chiro (1996).
- **Kinrooi:** St.-Maartensvuur met vertrek aan de Hennekapel naar het goed Bosmans, waar een zeer grote brandstapel wordt aangestoken. De vijf kerkdorpen, Geistingen, Kessenich, Molenbeersel, Ophoven, vieren dit samen, gebruik in ere gehouden door de vereniging Brookhook. De reus "Kin-Royer" is mee van de partij.
- **Stokkem:** Avondtocht met kinderstoet met verlichte lampions en bieten en het aansteken van de brandstapel.
- **Schoot (Tessenderlo):** Aan de grot heeft een traditionele paardenzegening plaats, gevolgd door een koetsentocht.
- **Lommel-Heeserbergen:** St. Maartenviering met lantaarntjestocht, aansteken van Sint-Maartensvuur en bezinning in de kerk. Op dinsdag 4 nov. kan iedereen in de catecheseruimte leren een lantaarntje in elkaar steken.
- **Sint-Martensvoeren:** Sint-Maartensvuur met optocht aan de Komberg (Chiro) 1997.
- **Sint-Truiden:** Een avondwandeling naar Martenslinde (Bilzen) voor een avondwandeling en het Martensvuur o.l.v. Vakantiegoegens.
- **Voeren:** Sint-Maartensvuurke wordt in alle dorpen van de Voer aangestoken.

11 november.

- Sint Maarten is een volksfeest geworden dat overal fel wordt gevierd, als lichtbaken in de duistere winternachten, reminiscentie aan een vroeger gebruik, dat met vuren werd gevierd.
Op sint Martijn,
slacht de arme zijn zwijn.
- *Zuiderwind op de dag voor Martijn,
't zal ene zachte winter zijn!*
- *Blad op de bomen met Sint Martijn,
Dan zal het een strenge winter zijn!*
- *Met sint Maarten loof op de bomen,
mag je van een strenge winter dromen.*
- *Is 't donkere lucht op Sint-Marijn,
zo zal 't een zachte winter zijn:
maar is die dag het weder helder,
de vorst dringt door in menig kelder.*
- **Voeren: Sint-Martensviering** door de schutterij Sint-Maarten van Sint-Maartens-Voeren.
- *Al moet Sinte Marten een mantelken dragen,
hij zal toch nog wandelen in zomerse dagen!*
- Wat en hoe de figuur van St.-Martinus, de Romeinse veldheer die zijn mantel deelde met een bedelaar, hier komt doen is niet meer te achterhalen. Men associeert St.-Martinus met vuur en daarbij vangt hij dikwijls Sint Nikolaas!
*Sint-Maartensdag klaar,
maakt het ijs gaar.*
- Volgens traditie vliegen de wilde ganzen naar het zuiden. Waargenomen gedurende de jaren 1971 tot 1992 te Uikhoven aan de oude Maas.
- Op deze dag gaat men in **Zuid-Limburg** op bedeltocht, vooral door de kinderen, uitgerust met een uitgeholde pompoen of beet waarin een kaars wordt geplaatst.
- **Genk:** Vermits Genk en de parochie aan Sint-Maarten is toegewijd, heeft de viering door St-Maartenstoeten bijzondere aandacht genoten. In het centrum heeft de stoet een bijzondere, belangrijkste en grootste vorm op 9 november.
Waterschei-Herenstraat: 10 nov.: de 19de stoet met uitdeling van gewijd St.-Maartensbrood en soepbedeling. Verder trekken we de aandacht op het hololoolvuur in **Zonhoven**, de vuurgeesten in **Lanklaar**, het burchtfeest in **Achel** en de St-Maartenskraker in **Genk**. (1996).
In **As (Niel)** houdt de Schutterij Sint-Maarten een speciale stoet op 9 nov. 1996.
- Sint Martinus, bisschop
roem van alle landen,
dat wij hier met lichtjes lopen,
is voor ons geen schande.
Hier woont een rijk man
die ons wat geven kan.
Lang zal hij leven,
zalig zal hij sterven,
't hemelrijk zal hij erven.
Geef mij een appel of een peer,
dan kom ik het hele jaar niet meer weer.
- *Zuidenwind op de dag voor Sint-Martijn,
't zal een zachte winter zijn!*
- **Sint-Truiden:** Sedert 1672 trekt de Sint-Maartenprocessie uit. Ook winnen de Sint-Maartensvuren in Limburg aan omvang (1994). Zo noteerden we de vuren in Bocholt-Kaulille, Dilsen-Stokkem, Genk,
- Op 11/11/11u begin van de Carnavalsvoorbereidingen.
In Herk-de-Stad, Heusden-Zolder, Kinrooi, het Brookhookvuur aan de Hennekapel, te Hagendoren, Ophoven, Lommel, Neerpelt, Overpelt, Zonhoven (Hololool) Eikenen, en Vogelsang, in Sint-Maartens-Voeren. Daarbij komen nog Lanklaar, e.a. die de viering in het teken stelden van de soldaten, kleermakers, ruiters, wijnhandelaars en schutterijen. Op veel plaatsen werd dan ook erwtensoep geschonken.
- **Voeren:** Sint-Maartensvuren met optocht in de Voerstreek.
- **Gingelom:** Sint Hubertusviering met onder de mis, broodwijding.

- **Meldert - Lummen:** Sint Willibrordusviering als patroon van de parochie met een speciale tentoonstelling over deze heilige. (1990).
- **Genebos – Lummen:** Sint-Martinusviering als herstelling van een oude traditie (1990) met een Sint-Maartensvuur, met fakkeloptocht.
- **Lommel:** Honderden kinderen trekken naar de markt met fakkels, grijnzende pompoenen, brandende bieten, en kijken reikhalzend naar Sint-Maarten, terwijl enige mannen met brandend stro op bonenstaken ook wijpen of reuze fakkels, een herinnering aan een oud boerengebruik, ook naar Sint-Maarten trekt die op zijn paard Tirika, de helft van zijn mantel aan een voorbijkomende bedelaar schenkt.
- Diverse liederen worden soms aaneengeregen om een Maartenslied te zingen bij de schooiende jeugdgroepen: Men sneed uit een pompoen of een "kroot" (biet) een kop met alles er aan en verlicht door een kaars.
- Sint Martinus, bisschop, roem van alle landen,
dat wij hier met lichtjes lopen,
is voor ons geen schande.
- Hier woont een rijk man,
die ons wel wat geven kan,
lang zal hij leven,
zalig zal hij sterven,
het hemelrijk erven.
- Geef mij een appel of een peer,
ik kom van jaars niet meer!
- Samen gaan ze in stoet naar een houttoren op het Adelbergplein waar diverse legenden uit het leven van Sint-Maarten worden opgevoerd. Meer dan duizend bewoners doen mee aan deze viering. Wel moet er aan de politie een vergunning worden gevraagd om het St.-Martensvuur te mogen stoken.
- **Geistingen:** De St.-Maartensviering wordt in openlucht gevierd op de weide van J. Veugelaers-Rutten, waar de opbouw van de fakkelhoop bestaande uit struiken, en hout, kunnen worden samengebracht.
- **Genk:** De brandweerlieden van Genk vieren hun patrones in de St-Martinuskerk, waarna in een optocht bloemen worden neergelegd aan het monument, en er een academische zitting plaats heeft.
- Op sint Martijn, slacht de boer zijn zwijn.
of: 's avonds most en 's morgens wijn,
ter ere van Sint Martijn.!
- **Tessengerlo:** Sinte-Mettecross, georganiseerd door de sportraad en reeds de elfde in de reeks.
- Sinte Maarten mikmak,
mijn moeder is een dikzak;
mijn vader is een duntje,
geef me maar een pepermuntje!
- *Is donkere lucht op Sinte Martijn,
zo zal 't een zachte winter zijn:
Maar is die dag het weder helder,
de vorst dringt door in menig kelder.*
- Sint Maarten reed door sneeuw en wind,
zijn vurig ros droeg hem gezwind.
Sint Maarten reed met vlugge spoed,
zijn mantel dekt hem warm en goed.
- Op Sint-Maarten schijnt gewoonlijk de zon om hem op te warmen.
Sint Maarten wordt aanroepen tegen koorts, onvruchtbaarheid en het bedwateren. Het Sint-Maartensvuur diende om zijn hemd te drogen omdat hij de patroon is van de beddenpissers.
- Op deze dag begint meestal de Sint-Maartenszomer.
- **Herk-de-Stad:** St. Maartensstoet sedert jaren, met fakkel- en lichtstoet, met uitgeholde bieten, Romeinse legioenen, monniken en bisschoppen. Romeinse officieren met halfnaakte bedelaar.
- Ze zingen:
"Sinte Matte, krikske vuur,
leg ne pannekoek op onze telluur".
- **Guigoven:** Spokenstoet met wel 100 spoken, met vergasting op soep, broodjes, dit voor de 11-11-11 actie.
- **Voeren:** De jeugd haalt vandaag allerhande brandbaar materiaal en trekt met fakkels en

lichtgevende bieten naar een der hoogste punten van St.-Maartensvoeren. Er wordt rond het vuur gedanst en gezongen:

"zovele vonken als er vlogen,
zovele appels als er komen."

- Ook wordt die dag het schuttersjaar afgesloten. Deze St.-Martinusschutterij bestaat meer dan 225 jaar.
  - *Is het donkere lucht op sint Martijn,
zo zal een strenge winter zijn.
Is die dag het weder helder,
de vorst dringt door in menig kelder.*
  - Sint-Maarten is een van de populairste heiligen. In Oost-Limburg wordt hij minstens in 22 parochies vereerd en aanroepen. Hij stierf op 11 november 397 of 400 als bisschop van Tours.
Op Sint Martijn
vuur en warme wijn.
  - Sint Maarten, de deur is vast.
Geef die kerel op zijn bast?
Geef zijn vrouw een dikke zoen,
Dan zal ze de deur wel opendoen.
  - *Al moet Sint-Merten
een mantelken dragen,
hij moet toch wandelen,
in zomerse dagen.*
  - **Riemst:** St. Maartensviering met optocht en ontsteking van het vuur. Twee fakkeltochten zijn voorzien, die zich treffen, vertrekkende te **Riemst en te Heukelom**.
  - **Heers:** St.-Maartensvuur ontsteking op de weide naast het Dorpsplein.
  - **Overpelt:** Na de dienst optocht van de jeugd voorafgegaan door St.-Maarten te paard. De houtstapel wordt in brand gestoken. Horesco! Een Mr en Mrs St.-Maarten worden verkozen!
  - **Tongeren (Offelken):** Na de dienst een optocht met zegening van de dieren. De bedevaart naar de kapel van het Offeltje vertrekt van het Vrijthof en wordt opgeluisterd door de jachthoornfanfare van Wiemesmeer tot aan de St. Hubertuskapel.
  - **Maasmechelen:** Op de vooravond worden de St.-Maartenvuren in alle wijken aangestoken, wat vroeger het Oud-Germaans herfstvuur heette. Eigenlijk was dit reeds de nieuwjaarsdag voor de boeren, vermits ze die dag hun pacht betaalden en nieuw dienstvolk inhuurden, maar deze dag was vooral een slachtdag. Zij vierden dan een teerfeest en zongen:
Sint Maarten heeft een koe,
die moet naar de slager toe....
  - St.-Maarten trekt eerst door de straten van **Kotem en Boorseme** om later **Mechelen** aan te doen.
  - **Dilsen:** Patroonheilige van deze parochie, wordt ingehaald door de jeugd met fakkeltocht en brandstapel.
  - **Genk:** Parochie-heilige die gevierd wordt zowel kerkelijk als op straat. Een grote kermis, met een nog grotere mutsaard wordt in brand gestoken met volgend lied:
Sint Marten ha zoene groete ka
he zo zich waol wermen as er wat (te stoeken) ha!
Wei groeten boeren, wei groeter biest,
ze verkoepe de boeter en vrèten de kiez.
(Lucienne Nelissen °1942, Genk).
  - **Kinrooi:** eeuwenoude traditie met vredesvuren, rond de H.-Maarten van Tours, waarbij de kinderen hout gaan sprokkelen, om dan met fakkels en lampions een optocht te houden. Ook te Geistingen wordt gefakkeld en op een weide het Sint-Maartensvuur aangestoken.
  - **Oud-Kinrooi:** De Brookhook vereniging viert dit feest met alle luister door rond de Hennekapel een fakkeltocht te organiseren en hiermede het groot vuur wordt ontstoken.
  - **Geistingen:** Hier gebeurt het aansteken van de "metterd" aan het kerkhof.
  - Ook in **Kessenich, Ophoven en Molenbeersel** gebeurt deze viering op dezelfde wijze. De kinderen trokken rond voor spek, eieren en een muntstuk.
Daar waar ze tevergeefs aanklopten zongen ze dan verder;
Wei groeter boere, wei groeter biest,
verkeeft de boeter en vreten kies... (Lucienne N. °1942)
- Het St.-Martensvuur wordt ontstoken op het marktplein, wat een traditie zou zijn uit 1884 en afgeschaft zou zijn rond 1890. In 1935 had men weer een opflakking die wegebde, maar in 1951

weer definitief als officieel volksgebruik wordt ingericht.

- **Zonhoven:** Ter ere van Sint-Maarten wordt door de jeugdvereniging hololool-feest gevierd door het aansteken van een vreugdevuur.
- *Zaait de winter in november al zijn staf,
Zijn rijk zal kort zijn voor zijn straf.*
- **Achel:** In de schaduw van de tomp of mottoren wordt een middeleeuws spel van Sint-Maarten opgevoerd. De jeugd is erop gebrand iemand in te smeren met houtskool, terwijl de knallende rotjes (vuurwerk) worden afgeschoten.
- **Achel, Hamont en Sint-Huibrechts-Lille** verenigen zich rond deze plaats om dit feest gezamenlijk te vieren. De oproep luidt:
Daer wort gespeelt en ghedanst tot middernacht, te peerde wert gee weggebracht!
- **Waterschei-Genk:** Het feestcomiteit organiseert in de Herestraat en zijstraten een St-Maartensstoet.
- November met zijn regenvlagen, brengt ook jicht en andre plagen.
- Late donder met zijn vuur,
brengt veel graan in onze schuur.
- **Houthalen:** Men moet aan de gemeente toelating vragen om een St. Maartensvuur te houden.
- **Hasselt-Banneuxwijk:** St. Maartenswandeling van 7 km. met lampions, georganiseerd door de K.W.B.
- **Lanklaar:** Lichtstoet vertrekkende aan het gemeentehuis, waarbij verschillende straten de huizen verlichten.
- **Dilsen-Stokkem-Lanklaar:** De vuurgeesten verkled als spoken die van top tot teen brandend langs de oevers van de Maas hollen en op het kerkplein de brandstapel ontsteken.
- **Achel-Hamont:** Rond de Tomp wordt een Sint Maartensvuur ontbrand, waarbij de Heer van Grevenbicht (historische figuur) zijn horigen en lijfeigenen zal belonen met zijn wapenmerk.
- **Sint Maartensvoeren, Sint Truiden, Maasmechelen, Halen-Zelem, Riemst, Genoelselderen, Lommel, Houthalen, Bilzen, Martenslinde, Kinrooi, Overpelt, Kinrooi, Ophoven, Geistingen, Genk,** vieren St.-Maarten op hun eigen wijze en volgens hun traditie.
*Sint.- Martensdag klaar,
maakt het Kerstijs klaar
Sint Martinus donker,
met Kerstmis sterrengeflonker.*
- **Neerpelt:** Op diverse plaatsen in dit kerkdorp worden St.Maartens-vuren aangestoken.
- **Herk-de-stad:** St. Maartensvuur met eucharistie en daarna vuurwerk.
- **Waterschei- Genk:** St. Maartenstoet op 11 nov. in de Herenstraat, waarna een volksfeest in de tent.
- *Als met Sint Maarten de ganzen op het ijs gaan,
zullen ze met Kerstmis door het slijk gaan.*
- *Staat met Sint Maarten op 't ijs de gans,
dan doet ze met Kerstmis in 't water een dans.*
- *Als het nevelig is met Sint Maarten,
geen winter in de gaarden.
Maar is die dag het weder helder,
dringt de vorst tot in de kelder.*
- Een oud gebruik is het nuttigen van de St-Maartensgans (welke een ingevoerd gebruik zou kunnen zijn van Poolse inwijkelingen rond 1908.)
- *De Mis van Sint Mart'
brengt ons de winter in 't hart,
Maar ook op Sint Martijn,
nieuw vuur en warme wijn.*
- De Sint-Maartensgans wordt nog in verschillende streken opgediend op Sint-Maarten.
- De pijp aan Maarten geven, een uitdrukking om het op te geven of te sterven, lijkt zijn geheim nog niet prijs te geven!
- **Voeren:** Sint Maarten wordt vooral door de jeugd gevierd. Zij houden een optocht met uitgeholde bieten verlicht met een kaars, brengen takkenbossen bij mekaar en rond dit Sint-Maartensvuur wordt door oud en jong gedanst, waarbij de Voerense Platz (een soort koningskoek), kan geproefd worden.
- **Tessenderlo:** Naamfeest van de patroonheilige van de parochie, optocht met verkleiding (1993: Christoffel Columbus en de ontdekking van Amerika) met verlichting door kaarsjes of fakkels.
- **Overpelt:** Stoet met lampions, fakkels, kaarsen en vreugdevuur achter de Heuf.

- **Tongeren:** De Ridders van Heco openen het nieuwe jaar van de jaarlijkse feesten met de onthulling van een bronzen beeldje aan het Heco-paleis. (zie Ruttenmeifeest!)
- **Nieuwerkerken-Kozen:** Heksenverbranding tijdens een nachtwandeling, waarbij de heks door de inquisiteur veroordeeld wordt tot de strop en verbrand.
- *Als op Sint-Maarten
de ganzen op het ijs staan,
zullen ze met kerstmis
door het sluijk gaan. (v.Z)*
- *Sint-Maarten zit met dank,
reeds op de warme kachelbank !*
- *Na het feest van Sinte-Marten,
krijgt de winter schone kaarten ! (P.v.Z).*

12 november.

- **Mechelen (Brabant):** De Vier Gekroonden. Feest van de bouwaannemers die hun vier patroonheiligen vereren en aanroepen. Het zijn: Claudis, (metselaars), Nostrastus, (steenhouwers), Symphorianus (kleibewerkers) en Castorius (glazenmakers). Het Rooms Martelarenboek kent echter: Severus, Severianus, Corpophorus en Victorius. Ook wordt er soms een vijfde aan toegevoegd: Cimplicius.
- Sint-Lieven, komt ons met vorst gerieven!
- **Houthalen-Helchteren:** Rond deze tijd wordt rond St.-Maarten een viering gehouden te Molenheide, waar een wedstrijd ingericht wordt over de beste bietenkop, waarbij een grote biet wordt uitgehold en met een brandende kaars versierd, met deelnemers zelfs uit Brugge, Aarschot en Hoesselt.
- De rijke zoekt een maag voor zijn eten, de arme zoekt eten voor zijn maag.

13 november.

- **Maaseik:** De St.Jansberg (technisch instituut) viert de patroon van de metaalbewerkers, St. Elooï; zij bezitten een oud beeld gerestaureerd door E.H. Bernard Claessen, wat op zich al een referentie is.
- **Hechtel:** In de manège te Hechtel wordt een St. Hubertusfeest gevierd, beginnende met een Eucharistieviering, broodwijding en zegening van de paarden.
- **Nieuwerkerken:** Heksenwandeling met symbolische terechtstelling.
- Vrijdag de 13de 1998, zonder bijzondere gebeurtenissen.
- **Hasselt:** Sint-Maartensviering in de St.-Martinuskerk, als kerkwijding-herdenking met folkloristische stoet met lampionnen die St.-Maarten te paard vergezellen. Verbranding van een stropop en uitdeling van St.-Maartenskoeken.
- **Peer-Wijchmaal:** St.-Hubertusfeesten met wijding van het St.-Hubertusbrood, zegening van dieren en veemarkt, met ruiterdemonstratie, kruisboogschieten, kleiduifschieting en vendelzwaaien.
- *Onweer laat op het jaar,
de vries is nog niet klaar !*
- Eerste vorst in 1999.

14 november.

- Sint Machutus wordt gevierd na het winterwerk op de akkers.
**o, Sint Machuut, o lieveling des Heeren,
die om uw deugd de hemelvreugd geniet,
wij komen U als vrome pelgrims eren,
tot Uwe lof weerklinkt ons huldied!**
- Van deze dag af mogen de boeren niet meer zaaien. Hij is ook een geneesheilige voor kinderziekten zoals mazelen, pokken en kinkhoest. Ze moesten hiervoor gewijde beschuit eten genaamd als "beschuit van Sint Machuut". Bovenstaand lied werd dan gezongen op weg naar de bedevaartplaatsen.
- **Rutten:** Kaarskensprocessie naar oude traditie door de straten van Rutten met kaarsen afgedekt met kappen.
- *Leopoldus, die goed weder vindt,*

blijft dan dagen goed gezind.

15 november.

- H: Leopoldus (11136).
- *Wie houdt van wind, november mint!*

16 november.

- Sinte-Margriet wordt aanroepen bij bevallingen en bond men linten rond het lichaam. Tevens wordt ze aanroepen door het verliefd koppel, die met vraagtekens van ja of neen de margrietbloem ontrafelen.
- *Margaretha doet verstaan,
hoe de winter zal vergaan!
Margareta streng en koud,
niet lang zich staande houdt!*
(niet verwarren met Sint-Margriet 20 juli)
Sinte-Margareta wordt aanroepen tegen koortsaanvallen, zelfs tegen histerie, waarbij volgend gebed dan werd uitgesproken:
**In de naam van God,
Moge de H. Margareta alle duivels,
demonen en boze geesten,
met al haar krachten vernietigen,
en moge de Heilige Geest,
je hoofd en je hart,
licht en vrij maken van alle kwaad,
voordat de maan driemaal,
is vol geworden.
Zij zullen alle boze gedachten en dromen,
je voorgoed verlaten hebben.
Amen !**
(P.v.S.96).
- **Maasmechelen:** Proosterbos. St Martensoptocht met als besluit een eucharistieviering en daarna een feest in het parochiehuis. (Allenthuis)
- **Grote Spouwen:** Jaarlijks St. Cecilia-viering voor de Koninklijke Harmonie Sint Cecilia met eucharistieviering en gevolgd door een ontspanningsavond.

17 november.

- Feestdag van de Heilige Hilda, abdis in Engeland.
- Feestdag Heilige Elisabeth.
Sint-Elisabeth doet verstaan,
Hoe de winter zal vergaan!
Met Sinte Betje
Korten de dagen zoveel,
Als het eetmaal van een monnik.

18 november.

- Wijdingsfeest van de basilica van St.-Petrus en Paulus te Rome.
- *Wie houdt van wind, november mint!*
- Niets nieuws onder de zon: op 18 nov. 1421 overstroomden 72 gemeenten door het stijgende Maaswater. En in 1997...
- Eerste sneeuw in 1999.
- Zoals Romanus de winter toont;
zo wordt hij ook gekroond.
Kijk voor de winter naar Romanus,
Maar loof hem niet voor april,
In terminus!

19 november.

- *Sint Elisabeth doet verstaan,
hoe de winter zal vergaan!*
- Sint Elisabeth, patrones van het ziekenhuispersoneel.
Patrones van de marketensters.
- **Kinrooi-Thuringen:** De marketensters gaan op bedevaart naar Bad Salzungen om de patronesse van de marketensters te vereren en naar de Wartburg, waar zij het grootste gedeelte van haar leven sleet. Zij werd in 1235 heilig verklaard. De marketensters offeren een korf brood, kaas, wordt en op hun andere schouder dragen ze een vaatje jenever. (B.v.L. 29/11/97).

20 november.

- Eerste sneeuw voor het jaar 1996.
- *Novembers laatste noot, valt altijd in de sloot!*

21 november.

- **Kortesseem-Vliermaal:** St.-Ceciliafeest met kerkelijke viering voor de overledenen en ereleden van de fanfare in de Sint-Agapituskerk met achteraf de zitting en een feestmaal.
- Feest van Maria Opdracht en van de H. Amelberta van Susteren.
*Maria's opdracht klaar en hel,
maakt de winter streng en fel.*
- **Zonhoven:** Harmonie en trommelkorps St.-Quintinus vieren op 21 nov. het Sint-Ceciliafeest waarbij de misviering wordt opgeluisterd onder leiding van Leon Vanheel.
- **Maastricht:** (1720) Het kapittel van Sint Servaas richt een processie in ter ere van Sint-Rochus ter voorkoming van de pest.
het jaarfeest vieren
van de maagd Cecilia.
Zingt, speelt ter eere
ter ere van deez' maghet,
La, sol, fa, mi, re, uit,
fa, sol
Cecilia!
- Broeders,
wijn de snaren klinken
mag er niet vergeten zijn
eens op 't goed succes
te drinken,
een glaasken bier of wijn
zingt ter eere
van dees maged
la, sol, fa, mi, re, ut, fa, sol!
Cecilia!
- *De dag aan Sint-Cecilia gewijd,
Is de maatstaf van de wintertijd.*

23 november.

- **Lillo:** Viering van de H.-Catharina in de kapel.
- Feestdag van de heilige Clemens, paus en derde opvolger van Petrus. Schutspatroon tegen zweren, zware verkoudheden, en algemeen helper tegen brand.
- *Na Clemens' feest
de winter vreest
maar allermeeest;
het hels tempeest.*
- **St. Truiden,** feestdag van de H. Trudo, abt. Stichter van de abdij St.-Trudo als Benedictijnerabdij en van de stad rond 693. Naar oud gebruik Mgr. Schreurs, bisschop van Hasselt, de verheffing van de relikwieën als herhaling van de verheffing van Adelberto van Metz op 11 augustus 877 en op 1169 door de bisschop Rudolfus van Zahringen en in 1543 door de abt Sarens van de Trudoabdij.

Normaliter werden dan de relieken naar de hoofdkerk gedragen in processie en aan het stadsvolk getoond. Nu berusten ze in de O.L.Vr Kerk.

- **Voeren:** Prinsenbal ingericht door de Waggeleire. 1996.

24 november.

- **Maaseik:** Viering van de H.-Katharina door aanstelling van een jaarlijkse Katharina, die de stad vertegenwoordigt bij plechtigheden. Eucharistieviering en verering van relikwie in de parochiekerk St.-Katharina.
- *Als de eerste sneeuwbuien zich laten zien, is het met Sint-Katrien.*

25 november.

- *De heilige Katrien, (1307) laat haar witte mantel zeven weken zien.*
- *Sint-Katrien in 't wit gekleed, zeven weken sneeuw ons leed!*
- De Borteldagen waren vroeger drie dagen voor en na Sinte Katrien, zodat er rond die tijd niet mocht gezaaid, geen pensen gekookt, en geen varkens geslacht.
- De heilige Catharina van Alexandria (1307), is de patrones van kloosterzusters, wevers, pottenbakkers, messenslijpers en kleermakers!
- *Sint-Katrien heeft haar witte mantel, voor zeven weken aan!*
- *Met Sinte Katrien, kan men de eerste sneeuw zien.*
- *Met sinte Kathalijn, moeten de koeien aan de lijn.*
- *Zoals het weer is met Sinte Katrien, zal men het ook in februari zien*
- **Riemst:** Herleven van de oude viering van de H. Apalonia (Appollonia) rond de Witte Kapel op de weg naar Millen, opgericht rond 1700 en aanroepen tegen tandpijn.
- De Adventstijd begint ongeveer nu (vier zondagen voor Kerstmis) en is de tijd van de blijde verwachting van het Kerstkind. Onze Keltische voorouders zouden destijds een wagenwiel hebben opgehangen met bloemen gesierd. Nu bestaat er sedert jaren een tafelstuk gesmukt met vier kaarsen, die achtereen volgens de zondagen worden aangestoken. Van uit Duitsland (?) waaide de krans aan de voordeur over.
- *Voor St.-Katrijn valt geen sneeuw en na 15 mei ligt er geen!*
- *Als't vriest op sint Katrien, Vrouwke, haal je kolen uit de hof!*
- *Doet Sint-Katrien haar wintermantel aan, ze blijft er zeven weken rond mee gaan!*
- *Als het vriest op St.-Catarinadag, een harde winter men verwachten mag.*
- *Met Sinte-Katrijn, moeten de koeien aan de lijn.*
- Feest van de H. Katherina, patrones van de ateliermeisjes, de scharenslijpers en de oude vrijsters, vooral gekend in het Maasland door de spreuk:
met Sinte Katrien,
doen ze de verkes pien!

Ze zou rond het jaar 307 zijn terecht gesteld door de Romeinse keizer Maxentius, eerst gered door een engel van de radbraking, tot die straf veroordeeld nadat ze een leger filosofen in een debat zou hebben verslagen. Toch werd ze enkele dagen later onthoofd. Ze wordt speciaal aanbeden om zweren en de ringworm te bestrijden.

- **Maaseik:** Sedert verscheidene jaren viert men de patroonheilige van de stad Sint Katrijn door de verkiezing van een Katrien die de stad bij bijzonder culturele gelegenheden vertegenwoordigt.
- Met Sinte Katrijn, doet men de varkens pijn.
- Drie dagen ervoor en drie dagen erna zijn de "borteldagen" waarbij alle zaaisel, slachten van het varken, of andere veldarbeid verkeerd aflopen.
- **Beringen:** Vroeger gingen de jongens langs de boerderijen en riepen:
Geef aan de jongens van Sint Katrien,

Krijgen ze wat: "Goede Sint Katrien"

Krijgen ze niets "Kwade Sint Katrien".

- De heilige Katharina wordt door de naaistertjes aanroepen om een goede man of een lief.
- De Heilige Katrien Labouré, wordt op 25 november vereerd door de duivenmelkers nog altijd op zoek naar een bedevaartplaats voor hun beoefenaars.
- *Zo op Katriendag de vorst begint,
duurt hij zes weken.*
- *Katrien heeft dikwijls een witte mantel.*
- *Na regen geeft Sinte-Katrien weer zonnenschijn.*
- *Vriest het op Katriene dag,
vrouwke de kolen uit de hof dat mag.*
- *Sint Katrien in 't wit gekleed,
zeven weken sneeuw ons leed.*
- Een anoniem liedje bij een bedelgang, vermeldt:
Wij komen al rond om Sinte Katrien,
wij hadden zo geerne wat bloekweitbloem,
wij zullen ze lust'lijk vieren,
op een zalige maniere
gelijk wij verlêen jaar hebben gedaan,
huis voor huis al afgegaan,
ter ere van Sinte Katrien,
Geef wat,
houdt wat,
tegen 't jaar nog wat!.
- *Sint-Katrien in het wit gekleed,
zeven weken sneeuw ons leed!*
- *Sinte-Kathelijne,
laat het zonneke schijnen,
laat de regen overgaan,
zodat de kinderen
droog naar school kunnen gaan.*

26 november.

- Feestdag van de heilige Jan Berchmans uit Diest (°1599 - †1621). Hij is de patroon voor de Vlaamse jeugd. Geboren uit een schoenmakersgezin, trad hij in op 2 jan. 1619 te Rome in bij de Jezuïeten, werd ziek en overleed op 23 oogst 1621 te Rome. Zalig verklaard op 9 mei 1865, werd hij op 15 jan. 1888 heilig verklaard en tot patroon van de studerende Vlaamse jeugd aangesteld.

27 november.

- Feest van de H. Johannes Berchmans, patroon van de Vlaamse Jeugd. In **Diest** kan men zijn geboortehuis nog bezoeken. Feest van de heilige Jan Berchmans die speciaal aanroepen wordt door de jeugd.
- Overlijdensdag van de dichter Guido Gezelle die ook in Limburg een voorname rol heeft gehad in de bewustwording. (1899).

28 november.

- *Ijs op dag van Saturnijn,
gedaan met al 't venijn.*
- De duivenmelkers aanroepen de heilige Catharina Labour, (Vlijtingen)
- **Sint Truiden:** 1992.- Mgr. Schreurs heeft de verheffing gedaan van de relieken van St. Trudo in het vooruitzicht van het dertiende eeuwfeest van zijn afsterven. Te die gelegenheid offerde een imker de zwaarste kaars (65 kilo) die zal branden tot de eeuwfeestviering in 1993.
- Op vele plaatsen wordt de heilige Oda vereerd, die blind werd vlak voor zij huwde. Op het graf van Sint-Lambertus te Luik waar ze genas en waar ze verkoos als kluizenares te leven in de streek van Oedenrode en Rohde. Zij stierf in 722 te Amay waar haar relikwieën worden bewaard. Ze wordt aanroepen tegen oogziekte.

- *Een waterige zon en bleke maan,
kondigen meestal regen aan.*

29 november.

- Feestdag van de H. Andreas, (62), patroon van de vissers, de textielarbeiders en de touwslagers.
- Feest van de heilige Andreas, gelukbrengende dag van het jaar, vermits de boeren die dag hun pacht betaalden.
- Op deze dag verandert het weer plots.
- *Op Sint-Andries, komt de vries,
met Sint-Elooi komt de dooi.*
- Sint-Andries, papengewin en boerenverlies.
(De boeren moesten op die dag hun tienden betalen aan de pastoor)!
- Zijn kruisdood schiep het Sint Andreas - kruis (X).
- *Sint Andries brengt de vries.*
- Andreas is de geluksbrengende dag van het jaar, vermits de boeren die dag hun pacht betaalden.
- *Met Sint-Andries, begint de vries.
Maar Sint-Mathijs
werpt een hete steen op het ijs.*
- Sint-Andreas, patroon van de vissers, touwslagers en textielarbeiders.

30 november.

- **Halen- Loksbergen:** In 1993 honderdjarige viering van de parochiekerk van Loksbergen, Het archief ging in 1914 verloren door brand. Waarschijnlijk omdat Halen een Sint -Petrus als patroonheilige had, werd Sint-Andreas als patroonheilige genomen door Loksbergen. Pastoor Cuppens ligt er ook begraven na een vruchtbaar werk als pastoor en literator, die contacten onderhield met G. Gezelle, Winters en Geurts.
- Het notenjaar voltrekt zich:
Volgens oude zegswijzen:
*Wie er veel noten mocht klippelen (kluppelen),
zal nog van de kou staan trippelen!*
- *November met zijn regenvlagen;
brengt verkoudheid, jicht en andere plagen!*
- *Wie aan vrouw, hond en notenboom plezier wil beleven,
moet vooral niet verzuimen, ze slaag te geven!*
- *Notenbomen moet je slaan,
dan dragen ze beter!
net als de wichtere (meisjes),
die moeten op tijd wat op de bast hebben!*
- *In de middeleeuwen plaatste men aan het huwelijksbed een mand vol gewijde noten: of dit
stimuleerde weten we nog altijd niet!*
- *Veel noten,
veel kinderen !*
- *Staan veel noten aan de twijgen,
dan gaan we een harde winter krijgen!*
- *November laat nu alle laatste noten,
vallen in de natte sloten.*
- Boompke groot, planterke dood!
(Mijn versie: Boomke groot, manneke dood!).

Dit alles volgens Paul Van Zummeren (1996) en vele anderen.

- *Als 't in november 's morgens broeit,
Weet dat de storm 's avonds loeit!*
- *Als in november 't water stijgt,
Weet dan dat ge 't in de winter nog vaker krijgt.*

- *De elfste maand van 't jaar,
bij 't vuur brengt al tegaar.*

(Deel uit Dagklapper - Limburg) onuitgegeven (einde optekeningen :1997).
M.Driessen, 1998.

ALGEMEEN.

- *Zaterdag,
Waterdag.*
- *Geen zaterdag zo zwart,
Of de zon schijnt altijd wat!*
- 's zaterdags mocht men vroeger niets aanvatten omdat het werk nooit af geraakte; het was een kwade zaterdag omdat men dan grote kuis hield. Ook noemde des zaterdags werk alle moeilijke werken. Een legende vertelt dat O.L.Vrouw 's zaterdags haar hemden moet wassen. Des 's zaterdags gaat O.L.Vrouw door de hel en dan kussen de arme zielen van het Vagevuur de zoom van haar kleed zodat deze nat wordt. Daarom schijnt de zon dan even om haar gewaad te drogen! Daarop slaat de hoger aangehaalde spreuk. (P.v.Z)
Op zaterdag stak men altijd vier kaarsen aan in de kapelletjes waar men voor bij kwam.

NOVEMBER of slachtmaand!

Samenvatting voor *De Grote Ronde* 1998.

(Uit: Dagklapper Limburg, 1900-2000).

Bij de Romeinen was het de negende maand, met maar 29 dagen; sedert Gregorius VI (9de eeuw), werd bij de kalenderhervorming de 11de maand met 30 dagen aangenomen. Een voorname maand, vermits deze maand een werkelijke overgang naar de winter is en bestaat uit diverse hoogtepunten.

- De elfde maand van 't jaar,
bij 't vuur brengt altegaar!

Als voorbereiding voor de winter wordt deze maand het jaarlijkse zwijn geslacht, onder verstaan het vlees bereid om bewaard te worden (gezouten), het bloed verwerkt, pensen gemaakt en "hitskies" (hoofdkaas) gekookt. De geplogenheden hierrond gaan van het slachtritueel tot het bestemmen van het beste deel voor pastoor en familie tot het maken van varkensblazen, tabaksbuidels en dies meer....

- Het is zwaar werk,
moeder te zijn van vele varkens! (Tibet)

Religieuze handelingen vinden plaats door de kerkgemeenschap bij de feesten van Allerheiligen en Allerzielen, (1 en 2 nov.) de een voor de triomferende kerk, de ander voor de lijdende kerk en de zielen in het vagevuur. Met als hoofdgebeurtenis het opsmukken van de graven, het zegenen en herdenken van hen die ons verlieten, doorweven van de intieme treurnis om de afgestorvenen. Een familiereunie is dikwijls het gevolg om de familiebanden te onderhouden. (Diest, Allerheiligenberg, ex-voto's).

- *Allerheiligen koud,
zorg dan gans de maand voor hout!*
- *Allerzielen zilverwit,
't groen vroeg in de bomen zit!*
- Het portiunkulen op Allerzielen, gebeurt hier nog sedert 1205. (Assisi).
- Het is bij uitstek de jagersmaand omdat het wild zijn volle was heeft ontwikkeld en de sfeer van St.-Hubertus (3 nov.) heerst in de jagersmilieus met vieringen, optochten en... jagerslatijn!
(Zutendaal-Wiemermeer, (jachtzegeningen en broodwijding), St.-Huibrechts-Lille - Neerpelt, (verering stola)
- Voor Limburg is er haast geen dorp zonder viering waar bij de eucharistieviering, de paarden en honden worden gezegend, broodjes tegen razernij worden gewijd, de St.-Hubertussleutel wordt opgelegd en de stola van de heilige wordt omgehangen.

- Misschien herdenkt men dan ook rond 7 nov. de kerstening door de Kempense apostel Willibrordus waaraan vele kerken zijn toegewijd en de dooppotten in sommige parochies in ere worden gehouden. (Eisden, Geisteren, Kessenich, Aldeneik).
- Willibrordus, vriend des Heren,
Vader van ons Nederland,
wil van uwe trouwen weren,
koortsen, pest en hete brand!
- Willibrordus blijft ook nog de patroonheilige van de herbergiers.
- St.Maarten (11 nov.) en Hololool worden eveneens gevierd door menige parochie met stoeten, vieringen, brandstapels, vooral door schutterijen, muziekverenigingen en andere verenigingen. De bijzonderste vieringen met stoet en brandstapel, wijding van brood enz. gebeuren te Tessenderlo, (verlichte bieten en grabbelgooi), Genk, (optocht en brandstapel), Hoesselt (13de eeuwse beeld), Wijchmaal-Peer (Teuten voor vertrek en broodwijding), Leopoldsburg (brandstapel), Helchteren (brandstapel), Genoelsederen (brandstapel) Herk-de-stad (stoet), enz... Meestal hebben deze dorpen een Sint-Maartenkerk.
- *Is die dag het weder helder,
dringt de vorst tot in de kelder!*
- Op de elfde dag van de elfde maand om elf uur beginnen de voorbereidende zittingen voor het Carnavalgebeuren waar Limburg nog altijd koploper in is. Bij de feestmalen wordt de St.-Maartensgans verorberd, een gebruik misschien ingevoerd door Poolse immigranten rond 1910.
- Op 16/11 wordt de H. Margriet aanbeden voor gunstige bevallingen waarbij met een gewijd (?) lint het lichaam wordt omwonden.
- *Margriet, streng en koud,
niet lang zich staande houdt!*
- Elisabeth (19/11) blijft patronesse van de ziekenhuisverpleegsters.
- St.-Cecilia (22 nov.) wordt vereerd door alle muziekmaatschappijen, zangkoren, kerkkoren, muzikanten en dirigenten.
- *Deze dag aan Sint-Cecilia gewijd,
tekent de aard van de wintertijd!*
- St-Katrien (25 nov.) sluit de reeks feesten af door de viering van de "catarinetten", terwijl St.Andreas (30 nov.) wordt herdacht door het afbetalen van de pacht of het "inhalen" van dienstpersoneel. Wordt vooral gevierd te Maaseik. Dan mag evenwel niet meer gezaaid, pensen gekookt en varkens geslacht worden, de zg. Borteldag!
- Sinte Katrijn,
doet de varkens pijn!
- *Met Sint Andries, komt de vries.
Maar Sint-Elooi brengt reeds dooi!*
- Met Sint -Jan Berchmans uit Diest (1599-1621) wordt de patroon van de Vlaamse Jeugd gevierd
- Het is nu vroeg donker, het werk op het veld is afgesloten en de boeren en burgers hebben tijd zich bij deze feesten te vermaken.
- Dra komt St.Elooi, Sinte Barbara.

. Driessen

INDEX PLAATSNAMEN EN HEILIGEN

Achel	10, 13, 14	Hubertus	2, 3, 4, 5, 22
Adeltrudis	3	Jan Berchmans	20, 23
Adrianus	3	Julianus	3
Aldegundis	8	Kanne	5, 8
Amandina	3	Karpoforus	8
Amantia	3	Katharina	18, 19
Amantius	3	Kessenich	9, 13, 22
Amelberta	17	Kinrooi	6, 9, 10, 13, 14, 17
Andreas	20, 21, 23	Koersel	5
Appollonia	19	Komberg	9
As	10	Kortenbos	5
Banneuxwijk	14	Kortessem	3, 17
Barbara	5, 23	Kotem	13
Beringen	5, 19	Kozen	15
Beverlo	5	Lambertus	3, 20
Bilzen	8, 9, 14	Lanaken	8
Boorseme	13	Landoaldus	3
Carolus	5	Landrada	3
Castorius	15	Lanklaar	6, 9, 10, 11, 14
Catharina	18, 20	Lauw	7
Cimplicius	15	Leonardus	6
Claudis	15	Leopoldsburg	6, 23
Clemens	18	Leopoldus	16
Corpophorus	15	Lieven	15
Diest	3, 4, 20, 22, 23	Lillo	18
Dilsen	9, 10, 13, 14	Loksbergen	21
Eikenen	11	Lommel	9, 11, 14
Eisden	6, 22	Lummen	5, 7, 8, 11
Elisabeth	17, 23	Maarten	1, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 23
Elooi	3, 15, 20, 23	Maaseik	5, 15, 18, 19, 23
Franciscus	4	Maasmechelen	13, 14, 16
Geisteren	7, 22	Maastricht	17
Geistingen	9, 11, 13, 14	Machutus	16
Genebos	11	Mal	6
Genk	3, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 23	Margriet	16, 23
Genoelselderren	8, 14, 23	Martinus	3, 8, 10, 11, 14
Ghislenus	8	Mechelen	13, 15
Gingelom	11	Meeuwen	7
Gregorius	2, 22	Meldert	7, 11
Grote Spouwen	16	Mulheim	7
Gruitode	7	Neerglabbeek	7
Guigoven	12	Neerharen	5, 8
Hagendoren	6, 11	Neerpelt	2, 5, 11, 14, 22
Halen	21	Niel	10
Hamont	13, 14	Nieuwerkerken	15
Hasselt	3, 14, 15, 18	Nikolaas	10
Hechtel	15	Nostrastus	15
Heers	12	Oda	20
Heeserbergen	9	Odrada	6
Helchteren	6, 8, 15, 23	Offelken	5, 6, 12
Herk-de-Stad	7, 10, 12	Ophoven	9, 11, 13, 14
Hern	3, 4, 6	Opoeteren	5
Heukelom	12	Overpelt	9, 11, 12, 14, 15
Heusden	9, 10	Paulus	17
Hilda	16	Peer	3, 6, 15, 23
Hoesselt	3, 4, 6, 15, 23	Petrus	17, 18, 21
Houthalen	8, 14, 15	Rekem	8

Riemst	5, 8, 12, 14, 19	Trudo	18, 20
Rochus.....	17	Victorius.....	15
Romanus.....	17	Viktorinus	8
Rutten	7, 11, 16	Vinciana.....	3
Schoot	5, 9	Vinciano.....	3
Servaas	17	Vliermaal	17
Severiamus	8	Voeren	9, 10, 11, 12, 14, 18
Severianus	15	Vogelsang	11
Severus	8, 15	Waterschei	9, 10, 13, 14
Sint-Martensvoeren	9	Wiemesmeer	2, 3, 4, 13
Sint-Truiden	5, 9, 10	Wijchmaal	3, 5, 6, 7, 8, 15, 23
St Huibrechts-Lille	2	Willibrordus.....	6, 7, 22, 23
Stokkem	4, 6, 8, 9, 10, 14	Winnok.....	6
Symphorianus.....	15	Wintershoven	3
Tessenderlo	3, 5, 7, 8, 9, 11, 14, 23	Zolder	8, 9, 10
Thietbaldus.....	6	Zonhoven	7, 8, 9, 10, 11, 13, 17
Thuringen	17	Zoutleeuw	8
Tongeren	4, 5, 6, 8, 12, 15	Zutendaal	2, 4, 5, 22